

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, доцента

Горового Дмитра Анатолійовича

на дисертацію

Величка Володимира Анатолійовича

«Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами.

Приєднання України у якості асоційованого члену ЄС прискорює прихід інвесторів на внутрішній ринок. Проте не всі ринки України є інвестиційно привабливими через значний моральний та фізичний знос основних засобів на підприємствах. Тому однією з небагатьох інвестиційно привабливих галузей є паливно-енергетичний комплекс. Адже не зважаючи на певний знос засобів, нестачу оборотних коштів, поклади корисних копалин (особливо у нафтогазовій сфері) та наявні електроенергетичні підприємства є досить перспективними для експорту продукції та послуг.

Проте існуючі політичні та економічні умови в Україні диктують власні умови покупки та набуття права власності над такими підприємствами. Адже більшість вітчизняних підприємств (не зважаючи на те, що вони є акціонерними товариствами) так і не вийшли на зовнішні ринки IPO. Тому єдиним шляхом заходу стратегічного інвестора на такі підприємства залишаються угоди «злиття-поглинання» (M&A), які часто в Україні ще називають рейдерським захопленням.

На сучасному етапі розвитку умов господарювання, при нестабільній економічній та політичній ситуації в Україні стає надзвичайно актуальною

проблема протидії рейдерським захопленням підприємств, як елементу недружнього поглинання.

Рейдерство (як процес) справляє негативний вплив на рівень економічної безпеки підприємства і вимагає розробки захисних заходів, що дозволили б мінімізувати рівень настання такої події в діяльності підприємства. Тобто підприємству необхідна модель управління протидії рейдерського захоплення, яка б дозволила підвищити рівень його економічної безпеки за рахунок розробки та впровадження системи захисних дій з урахуванням реального рівня рейдерського захоплення без невиправданого відволікання коштів і засобів підприємства від основних напрямків його діяльності.

Тому можна вважати, що обрана тема дисертаційної роботи є, безумовно, актуальною, а проведене Величком Володимиром Анатолійовичем дослідження – своєчасним.

Актуальність теми даної дисертаційної роботи також підтверджується її зв'язком з пріоритетними напрямками розвитку і виконанням науково-технічних досліджень в ХНУМГ імені О. М. Бекетова, в яких автор приймав безпосередню участь.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз автореферату та тексту дисертації, а також публікацій Величка Володимира Анатолійовича дозволяє зробити висновок про те, що основні наукові положення, висновки та рекомендації є науково обґрунтованими, достовірними, містять елементи наукової новизни.

Дисертаційна робота Величка В. А. складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел, додатків. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дозволило встановити, що мета досягнута, вирішені поставлені завдання, отримані результати мають теоретичну й практичну цінність, характеризуються науковою новизною, в роботі застосовані сучасні методи та моделі. Об'єкт і предмет дослідження визначений коректно.

Виконане дослідження свідчить про широку та глибоку обізнаність дисертанта з приводу класичних і сучасних наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, в яких досліджуються проблеми роботи підприємств паливно-енергетичного комплексу та проблеми оцінки і запровадження дій із економічної безпеки підприємств.

Розглянуті в роботі питання викладені в логічній послідовності та достатньо обґрунтовані. Висновки є логічним завершенням проведених автором досліджень та формулюють їх результати. Приведені в роботі рекомендації, засновані на здобутках дисертанта, представляють інтерес як для науки, так і для практики.

Для виконання визначеного у роботі переліку завдань і досягнення мети дослідження загалом використаний розгалужений методичний інструментарій, за допомогою якого:

У першому розділі дисертації автором узагальнено теоретичні положення та уточнено поняття: рейдерської загрози, рейдерство та інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах (стор. 13-39), узагальнено теоретичні підходи до оцінки рівня рейдерської загрози паливно-енергетичних підприємств (стор. 40-47), запропоновано методичний підхід до оцінки рейдерської загрози (стор. 47-48).

У другому розділі роботи здобувачем здійснено аналіз стану та визначено особливості функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу (стор. 50-59), оцінено рівень корумпованості та тінізації на цих підприємствах як фактору, що впливає на формування і реалізацію рейдерської загрози (стор. 59-64). Дисертантом також визначені основні напрями та особливості функціонування паливно-енергетичних підприємств в умовах ризику рейдерської загрози (стор. 64-77). У роботі проведено аналіз факторів, які впливають на рівень рейдерської загрози (стор. 77-101). У результаті дослідження побудована система показників, що дозволяє автору розробити власні локальні то інтегральні моделі оцінки рівня рейдерської загрози паливно-енергетичних підприємств.

У третьому розділі дисертант розробив структурно-логічної моделі оцінки рівня рейдерської загрози паливно-енергетичних підприємств та запропонував методичний підхід до оцінки її рівня (стор. 106-121). У роботі представлені результати оцінки рівня рейдерської загрози на паливно-енергетичних підприємствах, що дозволило сформувавши підґрунтя для прийняття управлінських рішень протидії рейдерству (стор. 127-173).

Заслуговують на увагу розроблені методичні рекомендації щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству, які базуються на результатах оцінки рівня рейдерської загрози та спрямовані на: збільшення якості корпоративного управління й ефективності взаємовідносин із різними групами зацікавлених осіб, активного використання корпоративного та антирейдерського кодексів, забезпечення взаємодії між органами корпоративного управління, формування системи економічної безпеки на всіх рівнях виробничо-господарської діяльності, залучення кваліфікованих робітників, створення умов для зміцнення фінансово-економічного стану, зростання соціальної відповідальності паливно-енергетичних компаній, своєчасного виявлення рейдерських атак і впливу на них (стор. 173 - 186).

У дослідженні застосовані сучасні методи (структурно-змістовного аналізу; економічного й фінансового аналізу; аналізу ієрархій; класифікації ієрархій; моделювання; експертних оцінок; структурно-логічного аналізу), що сформувало теоретичну базу та методичну основу дисертаційної роботи.

Таким чином, наукові положення, висновки, методичні підходи, які отримані в результаті дослідження теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах, становлять певний внесок у розвиток економічної науки і мають високу ступінь обґрунтованості, достовірності та наукової новизни.

Наукова новизна результатів дослідження.

Серед найбільш значущих наукових результатів слід виділити наступні:

- уточнено поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству», яке ґрунтується на особливостях функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу та визначається напрямками виникнення й реалізації рейдерських атак, це дозволяє розробити заходи запобігання та, головне, протидії такому явищу (стор. 5-6 автореферату та стор. 14-39 дисертації);
- дістало подальшого розвитку визначення умов формування інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству шляхом застосування результатів аналізу стану та трансформаційних процесів, які відбуваються на паливно-енергетичних підприємствах, що дозволяє побудувати дворівневу систему показників оцінки рівня рейдерської загрози (стор. 6 автореферату та стор. 77-103 дисертації);
- дістала подальшого розвитку система оцінки рейдерської загрози на основі дворівневої системи показників, що ґрунтується на визначенні рівня корумпованості та тінізації, якості корпоративного управління, взаємодії між стейкхолдерами, безпеки від рейдерських атак, фінансово-економічного стану, кваліфікації робітників й соціальної відповідальності, що дозволяє визначити напрями для оцінки узагальнюючого критерію рівня рейдерської загрози (стор. 8-9 автореферату та стор. 101-103 дисертації);
- удосконалено систему оцінки рівня рейдерської загрози за рахунок виділення декількох етапів розрахунків в оцінці рівня рейдерської загрози, що дозволяє поступово оцінити рівень рейдерської загрози за допомогою побудови інтегральної моделі оцінки рівня рейдерської загрози на основі побудови шкали рейдерської загрози (стор. 10 автореферату та стор. 113-119 дисертації);
- удосконалено методичні підходи до оцінки рівня рейдерської загрози за допомогою застосування структурно-логічної моделі оцінки рівня рейдерської загрози на паливно-енергетичних підприємствах, яка дозволяє розробити і реалізувати управлінські заходи протидії рейдерським загрозам

залежно від рівня рейдерської загрози (стор. 12 автореферату та стор. 106-122 дисертації);

- удосконалено методичні рекомендації щодо інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах за рахунок виділення діапазонів значень узагальнюючого критерію рівня рейдерської загрози підприємству, що створює системне середовище протидії рейдерським загрозам і дозволяє розробити заходи протидії і запобігання рейдерській загрозі залежно від діапазону значень узагальнюючого критерію, а також дозволяє оцінити обсяги інвестованих грошових коштів необхідних для реалізації запропонованих заходів та їх віддачі у прогнозованому періоді (стор. 11-13 автореферату та стор. 122-173 дисертації);

- удосконалено методичні підходи корпоративного управління підприємствами паливно-енергетичного комплексу за рахунок розробки елементів корпоративного кодексу цих підприємств, що призначені для розробки стратегії протидії рейдерському захопленню цих підприємств (антирейдерський кодекс) (стор. 13 автореферату та 174-182 дисертації).

Стиль та мова викладення результатів дослідження.

За структурою робота складається всього із 268 сторінок, містить вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел зі 186 найменувань і 11 додатків.

Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

Розділи та підрозділи дисертації представлено у логічному зв'язку і послідовності. Викладені результати достатньо повно обґрунтовано та аргументовано.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій.

Основні наукові положення дисертації, результати досліджень, практичні рекомендації знайшли повне відображення у 16 наукових публікаціях у відкритому друці, з яких: 6 статей – у наукових фахових виданнях України, (3 – у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз), 1 – у закордонному фаховому періодичному виданні, 1 – у колективній монографії, 8 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій. Тобто результати досліджень пройшли достатню апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукові положення дисертаційної роботи викладені в обсязі, достатньому для повного і глибокого ознайомлення з ними. Опубліковані наукові праці й автореферат відображають основний зміст дисертаційної роботи.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що використання запропонованих у дослідженні науково-методичних та практичних рекомендацій дозволить сформувати інформаційно-аналітичне забезпечення для розробки обґрунтованих управлінських рішень щодо протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах.

Результати дослідження, які становлять його новизну, доведено до конкретних методичних і практичних рекомендацій.

Наявні в роботі результати є придатними для застосування в практичній діяльності підприємств паливно-енергетичного комплексу. Зокрема, пропозиції Величка В.А. були впроваджені у діяльність АК «Харківобленерго» та ПАТ «Харківміськгаз».

А також результати дисертації використовуються в навчальному процесі під час підготовки фахівців економічного напрямку в Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова, що підтверджується відповідними довідками у додатках дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Проте поряд із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи потрібно відзначити наявність у ній окремих дискусійних положень та зауважень, які потребують додаткової аргументації.

Серед них:

1. Виникають питання щодо інформаційної бази дослідження. Адже автор у вступі не виділив окремо цей пункт. Тому залишається незрозумілим, чим саме послуговувався автор при написанні роботи. Адже у цьому пункті вступу слід визначити законодавчі акти, публікації провідних вчених, статистичні матеріали тощо, на які мають бути присутні посилання в тексті роботи.

2. У розділі 1 автор визначає, що є необхідним «для протидії рейдерству», проте не завжди слід саме протидіяти рейдерству. Можливо слід визначити не лише негативні, але й позитивні його наслідки – концентрація, створення ланцюгів постачання тощо.

3. У дисертації на недостатньому рівні досліджено міжнародний досвід виникнення недружніх поглинань та впровадження механізмів їх протидії.

4. Існують певні ускладнення щодо визначення окремих показників представленої інтегральної оцінки, зокрема, корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу, безпеки та виникнення рейдерських атак, оскільки на не зовсім достатньому рівні сформовано відповідне інформаційно-аналітичне забезпечення.

5. У підрозділі 2.3 необхідно було б більш чіткіше сформулювати напрями переходу від факторів до показників оцінки рівня рейдерської загрози.

6. У підрозділі 3.1 розроблена структурно-логічна модель оцінки рівня рейдерської загрози, проте не визначені практичні аспекти її застосування на паливно-енергетичних підприємствах.

7. При здійсненні оцінки та побудові моделей визначення рівня рейдерської загрози (підрозділ 3.2) необхідно було би більше уваги приділити обмеженням, у яких здійснюються і застосовуються ці моделі.

8. У роботі не зовсім чітко обґрунтовані напрями та ознаки, по яким здійснюється відбір експертів для застосування методів експертного аналізу (підрозділ 3.2).

9. Існують окремі зауваження щодо оформленням дисертаційної роботи, які пов'язані із здійсненням посилань на теоретико-методичні розробки, оформленням та назвою деяких таблиць та рисунків.

10. У авторефераті не представлені деякі матеріали, які мають важливе значення для теоретико-методичного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах (наприклад, недостатньо уваги приділено розробці антирейдерського кодексу, хоча цей матеріал є в роботі і може вважатися також елементом наукової новизни).

Проте висловлені зауваження та зазначені недоліки не знижують позитивну оцінку теоретико-методологічного рівня та науково-практичного значення результатів дисертаційної роботи Величка В.А.

Відповідність роботи встановленим вимогам до кандидатських дисертацій.

Дисертація Величка Володимира Анатолійовича «Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах» виконана на високому науковому рівні, є закінченою науково-дослідною роботою, де вирішені актуальні завдання і досягнута мета щодо теоретико-методичного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій з удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах, та в якій отримані науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, можна стверджувати, що дисертаційна робота Величка Володимира Анатолійовича на тему: «Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству на паливно-енергетичних підприємствах» за своїм змістом та суттю відповідає вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня «кандидат економічних наук» та відповідає пунктам 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а її автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри міжнародної економіки
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету
доктор економічних наук, доцент

Д.А. Горовий

Підпис Горового Д.А.
Заслужений Ректор ХНАДУ

засвідчую:

Д.Я. Ховирєв